

Genom de insatser som redan gjorts i utveckling av metodik,

På grund av att PCB är ett mycket allvarligt miljögift, och

Eftersom identifiering och sanering av PCB-haltiga fogar är en kostnadseffektiv och säker metod att avlägsna stora mängder PCB ur kretsloppet,

Är det vår förhoppning att samtliga kommuner i länet genomför delprojektet.

Få insatser torde ha större omedelbar miljönytta. Vid en riktigt utförd sanering sprids mindre mängd PCB än vad som årligen läcker från en osanerad fastighet.

Så som detta delprojekt lagts upp är det lätt för varje miljökontor att komma igång.

Steg 1 och 2 i att-göra-listan nedan kräver varken specialistkunskaper eller särskilt mycket förberedelser, det är i allt väsentligt en expediering.

De därpå följande insatserna blir utdragna över en lång tidsperiod, och ska förhoppningsvis inte behöva medföra någon anhopning av arbetsuppgifter.

Miljösamverkans Projektgrupp PCB

Anvisningar och information till miljökontoret

Delprojektets syfte och allmänna upplägg

Detta delprojekt syftar till att PCB-innehållande fogmassor i byggnader i kommunen saneras, d.v.s. tas bort och omhändertas med en miljösäker metod.

Miljökontorets/nämndens (motsv.) uppgift är att tillse att fastighetsägarna tar sitt ansvar att inventera sina fastigheter på förekomst av PCB-haltiga fogar och att därefter sanera dessa. Detta görs i första hand genom information och uppmaningar, med hjälp av material som medföljer denna handledning. I de fall fastighetsägare inte följer dessa uppmaningar finns möjlighet att med stöd av miljöbalken förelägga om undersökningar och åtgärder.

Miljökontoret bör även genom inspektioner utöva tillsyn över hur saneringarna utförs.

Bakgrund och motiv för delprojektet

PCB är sedan länge väldokumenterat som ett farligt miljögift. Som mjukgörare i fogmassor kan det finnas i byggnader som uppförts eller renoverats fr.o.m. 1956 t.o.m.1973. Förbud gällde från 1 januari 1973. Viss användning har dock förekommit därefter. I enstaka fall kanske också efter 1973.

Stora mängder PCB finns därför inbyggda i våra fastigheter. Riskerna med detta är att

- PCB läcker direkt från fogarna, till mark, luft och in i byggnaderna.
- PCB sprids till omgivningen med spill på platsen när gamla fogmassor byts ut, och när gamla fogmasserester läggs på deponi.

Risken för PCB-läckage minskar genom en säker sanering där spill, damm etc. fångas upp och där avfallet lämnas till SAKAB för destruering. Detta bör göras så snart som möjligt på samtliga berörda byggnader.

1997 - 98 drevs i f.d. Älvsborgs län projekt PCB-Fria Fogar med syfte att inventera kommunerna på förekomst av (misstänkt) PCB-haltiga fogmassor och att utveckla en miljösäker saneringsmetod.

Närmare bakgrundsinformation

För närmare bakgrund och fakta om PCB och fogmassor hänvisas till

PCB i fogmassor, Slutrapport av projektet PCB-Fria Fogar som skickas ut tillsammans med denna handledning. Det är lämpligt att läsa hela denna rapport.

Man bör även ta del av den PCB-information som ges av Byggsektorns Kretsloppsråd på adress <http://www.sanerapcb.nu/>

En metodbeskrivning, d.v.s. vägledning för saneringsföretag (SP MET 2555) finns i SPs rapport 1999:07, *Utveckling och utvärdering av metoder för utbyte av PCB-haltiga fogmassor*, som tagits fram som en del av projekt PCB-Fria Fogar.

Efterhand kommer mer information om detta delprojekt att läggas in på Miljösamverkans hemsida www.vgregion.se/miljo, klicka på Miljösamverkan.

Juridisk bakgrund, ansvar etc.

Slutrapport av projektet PCB-Fria Fogar bör ge svar på hithörande frågor. Läs kapitlet *Ansvarsfördelning och lagkrav*.

I korthet ska här bara nämnas att fastighetsägaren enligt miljöbalken har en skyldighet att undersöka sina byggnader, om det kan befaras att de orsakar miljö- och hälsostörningar, t.ex. genom innehåll av PCB-haltiga fogmassor. Fastighetsägarna har en informationsplikt gentemot miljönämnden, påträffad PCB ska anmälas och anmälan ska även göras av planerad sanering. De har också en skyldighet att se till att de farliga fogmassorna avlägsnas och tas om hand på ett säkert sätt.

Också de fogentreprenörer som utför saneringarna har ett verksamhetsutövaransvar enligt miljöbalken vilket innebär att de måste iaktta dess hänsynsregler och bl.a. använda bästa möjliga teknik, samt iaktta produktvalsprincipen så att de nya fogmassor som ersätter de som plockas bort medför så små hälso- och miljörisker som möjligt.

Att göra

Läs först kapitlet *Handlingsplan för kommuner* i Slutrapport av projektet PCB-Fria Fogar: där beskrivs översiktligt vad som bör göras. Det följande är en checklista som kan sägas komplettera och konkretisera denna handlingsplan:

1. Miljösamverkan tillhandahåller en förteckning över berörda fastighetsägare. Denna förteckning omfattar fastigheter med byggnader uppförda eller ombyggda 1956 - 73, kategorierna småhus och jordbruk har uteslutits.

För kategorin skattebefriade fastigheter, d.v.s. skolor, sjukhus och liknande, har det inte gått av få fram byggår. I denna del omfattar förteckningen samtliga fastighetsägare. Eftersom det oftast är få men stora fastighetsägare tas alla dessa med, det är troligt att de har några byggnader från den aktuella tiden.

Denna förteckning är den adresslista som ska användas för utskicket¹. En första uppgift kan därför vara att skriva ut adressetiketter utifrån denna lista.

¹ Om det genom egna tidigare inventeringar, arkivsökningar eller andra insatser framkommit fastighetsägare som inte står på listan ni får från Miljösamverkan, så ta naturligtvis med dem. Missar kan ju alltid förekomma. Vet man att det finns stora förvaltare i kommunen som handhar fastigheter som ägs av flera olika fastighetsägare, så kan man överväga att också sätta upp dem på listan om det är troligt att en del av fastigheterna kan vara från den aktuella tiden.

2. Tillskriv fastighetsägarna.

Skicka bifogade *Förstabrev* att skicka till fastighetsägarna med tillhörande bilagor som också följer med denna handledning.

Med detta brev informeras fastighetsägarna om problemet och uppmanas att inventera sina fastigheter samt redovisa en handlingsplan. Lämplig tidpunkt att sätta i brevet för redovisning av inventering, inklusive provtagning, kan vara 1 oktober 2000. Det är en rimlig tid om brevet går ut under vintern 2000. Det kan också vara en fördel med tanke på gemensam upphandling av analyser. Se särskilt stycke nedan.

3. Förelägg fastighetsägare som inte svarat i tid att redovisa inventering och handlingsplan.

Bifogat finns mall för föreläggande.

Se också stycket Förvaltare - Fastighetsägare nedan.

4. Bedöm inventeringar och handlingsplaner när dessa inkommer. Se till att varje fastighetsägare får ett skriftligt svar.

Vi bifogar ingen mall till brev, men skicka nu med blanketten *Anmälan om PCB-sanering* till dem som redovisat PCB-förekomst.

Hur lång tid ska fastighetsägarna få på sig? Som framgår av Slutrapport av projektet PCB-Fria Fogar är det inte realistiskt att alla landets fastigheter ska vara sanerade så snabbt som år 2003 vilket Byggsektorns kretsloppsråd angett som mål. Snarare är år 2006 mer realistiskt. Emellertid ligger vi nu rätt långt framme i vårt län, varför man inte utan vidare bör godta handlingsplaner som anger att saneringar ska ske så sent. Det bör rimligen bli en successivt ökad sanering de närmaste åren, och några måste naturligtvis börja snarast om alla ska hinnas med inom en fem- sexårsperiod. Det bör vara rimliga prioriteringar i handlingsplanerna, de objekt som har mest PCB ska tas först.

5. Kopia av de inventeringar som redovisar förekomst av PCB skickas till Länsstyrelsen, som för register över förorenade markområden och byggnader. Adress: Miljöskydds enheten, Förorenad Mark, Länsstyrelsen Västra Götalands län, 462 82 Vänersborg.

6. Bedöm de saneringsanmälningar som inkommer. Se till att varje inkommen anmälan besvaras.

Använd gärna bifogad mall för svarsskrivelse på anmälan om PCB-sanering.

Om anlita d entreprenör använder annan saneringsmetod än SP MET 2555 (ingår i SP rapport 1999:07) måste den beskrivas i saneringsanmälan. Det får göras en bedömning från fall till fall om beskrivningen är tillräcklig och om det kan antas att lika goda resultat som med SP MET 2555 kan uppnås. Utgångspunkten är givetvis att bästa möjliga teknik ska användas, efter vad vi vet idag är det SP MET 2555.

Som likvärdig med SP MET 2555 bör Svenska Fogbranschens Riksförbunds handledning för fogentreprenörer "Sanera PCB-haltiga fogar" (juni 1999 eller senare utgåva) kunna bedömas trots att den i vissa delar har aningen lägre krav än SP MET 2555. Den har dock i vissa avseenden tydligare beskrivningar än SPs metodbeskrivning.

Observera att provtagning i allmänhet ska göras som egenkontroll i saneringen. Prover inomhus (om det är bostäder, skolor, sjukhus etc.) före och efter och på mark utanför före och efter kan visa att saneringen skett med erforderlig omsorg utan onödigt spill.

7. Kopia av saneringsanmälningar skickas till Länsstyrelsen, som för register över förorenade markområden och byggnader. Adress: Miljöskydds enheten, Förorenad Mark, Länsstyrelsen Västra Götalands län, 462 82 Vänersborg.

8. Inspektera pågående saneringar.

Använd bifogad inspektionsblankett.

Det kanske inte är nödvändigt att inspektera varje sanering när ett och samma företag sanerar många fastigheter i kommunen. Men det är viktigt att tillsyn görs, så att vi vet att arbetet bedrivs på avsett sätt och att spill och avfall tas om hand effektivt.

9. Sammanställ resultat på lämpligt sätt, så ni vet hur saneringsarbetet fortskrider i kommunen. Se Sammanställning och rapportering nedan.

Förvaltare - Fastighetsägare

Här talar vi om fastighetsägare. I många fall kan det vara en fastighetsförvaltare som sköter fastigheten, utan att själv vara ägare. Så länge det handlar om uppmaningar och råd vänder man sig kanske till förvaltaren, om det är denne som har det mer praktiska och dagliga ansvaret för fastigheten. Det är för den skull naturligtvis inte fel att vända sig till fastighetsägaren.

Om det emellertid blir fråga om förelägganden måste man närmare bedöma i det enskilda fallet, kanske med hjälp av jurister, om det bör riktas mot fastighetsägaren eller förvaltaren. Normalt är det fastighetsägaren. Men om förvaltarens befogenheter är så långtgående att han t.ex. själv tar beslut om ombyggnader, kan det kanske vara så att det är förvaltaren som ska vara adressat för nämndens beslut.

Gemensam upphandling av analyser

Det är fastighetsägarnas ansvar att fullfölja inventeringarna genom att (låta) provta och analysera misstänkta fogar. Miljösamverkan stöttar denna process genom att kontakta labföretag och föreslå dessa att erbjuda bra priser på analyser för fastighetsägare i länet. Detta underlättas säkert om en viss tidsperiod kan anges. Det blir inte fråga om en regelrätt upphandling, utan om ett erbjudande till fastighetsägarna att utnyttja ett under en viss period rabatterat pris. Det kan då fungera som en morot att snabba på med analyserna.

När/om sådana erbjudanden kan realiseras kommer ni att informeras och får då lämpligen skicka en ny omgång skrivelser till fastighetsägarna med information om detta.

Sammanställning och rapportering

Vi ger här inget förslag till hur miljökontoren kan föra register över berörda fastighetsägare, inventeringsresultat, saneringar etc., men det är naturligtvis viktigt att det görs.

Observera att Byggsektorns Kretsloppsråd avser att tillhandahålla register över fastigheter och saneringar. Idag är detta inte alldeles klart, men följ gärna informationen om detta på deras hemsida <http://www.sanerapcb.nu/>. Det som kommer att erbjudas är *dels* ett registerprogram som varje fastighetsägare kan ladda hem för att registrera sina inventeringar och provtagningar och för att skapa en rapport till kommunens miljökontor (den delen är klar), *dels* ett registerprogram för miljökontoren.

Miljösamverkan återkommer senare med en enkät eller dyl. för att kunna följa hur arbetet framskrider i länet.

I informationen som fastighetsägaren får framgår att man ska sammanställa en rapport över genomförd sanering och skicka till miljökontoret. Vi har dock inte tagit fram någon blankett för sådana rapporter.

PCB i isolerrutor, golv och elektrisk utrustning?

Detta delprojekt gäller PCB i fogmassor. Det är där de stora mängderna PCB i byggnader finns. PCB som hela tiden läcker till omgivningen.

PCB i byggnader kan dock även förekomma i:

- Isolerrutor. Vissa typer från perioden 1956 - 1973 är förseglade med PCB-haltig massa. Isolerrutorna användes framförallt i offentliga byggnader, kontorshus mm och inte i större utsträckning i bostadshus.
- Golv. Plastbaserade golvmassor för fogfria golv, speciellt för halkfria golv främst i storkök och vissa industrilokaler, kan innehålla PCB.
- Elektrisk utrustning. Små kondensatorer kan innehålla PCB-olja. Bl.a. startkondensatorer i enfasmotorer från 1980 och tidigare i t ex fläkt till oljebrännare, i cirkulationspumpar, tvättmaskiner, centrifuger, torktumlare och köksfläktar. I importerad utrustning finns det risk för att PCB-kondensatorer kan hittas i installationer så sent som från 80-talet. I lysrörsarmaturer på kontor och industrier kan det ofta vara PCB-kondensator i installationer som gjorts före 1980. PCB-olja kan även finnas i transformatorer och större kondensatorer i ställverk och elcentraler tillhörande äldre fastigheter.

Kortfattad information om detta är intagen i checklista för fastighetsägare.

Om fastighetsägare rapporterar PCB-förekomster av dessa slag bör miljökontoret ge ett svar och uppmana dem att senast i samband med ombyggnader och rivning se till att detta PCB säkert omhändertas som farligt avfall. I vissa fall bör omedelbart omhändertagande eller sanering inom viss tid ske.

För närmare uppgifter, se Byggsektorns Kretsloppsråds information på www.sanerapcb.nu.

Frågor?

Kontakta någon i Miljösamverkans Projektgrupp PCB:

- Lasse Lind, tel 0532-714 47, fax 0532-710 44, e-post lasse.lind@mailbox.swipnet.se
- Taina Kuhna , tel 031-61 26 34, fax 031-61 26 24, e-post taina.kuhna@miljo.goteborg.se
- Monique Wannding, tel 031-60 50 55, fax 031-60 52 09, e-post monique.wannding@o.lst.se
- Lillemor Öberg, tel 0500-46 82 73, fax 0500-41 83 87, e-post lillemor.oberg@skovde.se
- Per-Ola Johannesson tel 0302-521461, fax 0302-521155, e-post per-ola.johannesson@lerum.se (arbetar halvtid, anträffbar jämna veckor)